

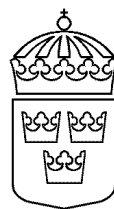
Riksdagens protokoll

2003/04:12

Tisdagen den 14 oktober

Kl. 14.00 – 15.48

Protokoll
2003/04:12

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 2, 3 och 6 oktober.

2 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Gudrun Schyman* (v) avsagt sig uppdraget som suppleant i bostadsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Talmannen meddelade att *Bo Lundgren* (m) avsagt sig uppdragen som ledamot i Utrikesnämnden och som ledamot i riksdagens krigsdelegation från och med den 26 oktober.

Kammaren biföll dessa avsägelse.

3 § Anmälan om kompletteringsval till finansutskottet och utrikesutskottet

Talmannen meddelade att Centerpartiets riksdagsgrupp anmält Staffan Danielsson som suppleant i finansutskottet och utrikesutskottet under Lena Eks föräldradighet.

Talmannen förklarade vald under tiden den 14 oktober–8 november till

suppleant i finansutskottet
Staffan Danielsson (c)

suppleant i utrikesutskottet
Staffan Danielsson (c)

4 § Anmälan om förändringar i regeringens sammansättning

Från statsminister Göran Persson hade följande skrivelse inkommit:

Till riksdagens talman

Förändringar i regeringens sammansättning

Jag har i dag fattat följande beslut angående regeringens sammansättning.

Margareta Winberg har entledigats från uppdragen att vara ställföreträdande statsminister och statsråd fr.o.m. den 31 oktober 2003.

Jan O Karlsson har entledigats som statsråd och chef för Utrikesdepartementet fr.o.m. den 10 oktober 2003.

Laila Freivalds har förordnats som statsråd och chef för Utrikesdepartementet fr.o.m. den 10 oktober 2003.

Barbro Holmberg och Carin Jämtin har förordnats som statsråd fr.o.m. den 10 oktober 2003.

Stockholm den 7 oktober 2003

Göran Persson

Skrivelsen lades till handlingarna.

5 § Ledigheter

Talmannen meddelade att *Åsa Domeij* (mp) ansökt om föräldraledighet under tiden den 27 oktober 2003–14 mars 2004.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Gunnar Goude* (mp) skulle tjänstgöra som ersättare för Åsa Domeij.

Talmannen meddelade att *Kent Härstedt* (s) ansökt om föräldraledighet under tiden den 28 oktober–18 december.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Ingrid Olsson* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Kent Härstedt.

6 § Meddelande om debatt om förslaget till konstitutionellt fördrag för EU

Talmannen meddelade att debatt om förslaget till konstitutionellt fördrag för EU skulle äga rum *onsdagen den 15 oktober kl. 14.00*.

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellationerna 2003/04:13 och 11

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:13 av Torsten Lindström (kd) om Tullverkets nedskärningar i Västerås och interpellation 2003/04:11 av Ulf Sjösten (m) om Tullverket som en del av rättsväsendet

Interpellationerna kommer att besvaras den 21 oktober 2003.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa.

Stockholm den 1 oktober 2003

Finansdepartementet

Bosse Ringholm

Interpellation 2003/04:12

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:12 av Roger Tiefensee om valutaspekulation

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 21 oktober 2003.

Skälet till dröjsmålet är andra åtaganden.

Stockholm den 7 oktober 2003

Finansdepartementet

Gunnar Lund

Enligt uppdrag

Göran Haag

Rättschef

Interpellation 2003/04:14

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:14 av Lars Leijonborg om gymnasiepolitiken efter Västeråsmodellens avbrytande

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 28 oktober 2003.

Skälet till dröjsmålet är plenifria dagar och tjänsteresor.

Stockholm den 7 oktober 2003

Utbildningsdepartementet

Thomas Östros

Interpellation 2003/04:15

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:15 av Henrik von Sydow (m) om regelbördan för företag

Interpellationen kommer att besvaras den 21 oktober 2003.

Skälet till dröjsmålet är deltagande i ett sedan länge planerat seminarium med Näringsdepartementets personal.

Stockholm den 10 oktober 2003

Näringsdepartementet

Leif Pagrotsky

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Interpellation 2003/04:20

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:20 av Gunnar Nordmark om nedläggningar av CSN-kontor

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 28 oktober 2003.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor.

Stockholm den 10 oktober 2003

Utbildningsdepartementet

Thomas Östros

*Svar på
interpellationer*

8 § Svar på interpellation 2003/04:7 om attityder till homosexuella

Anf. 1 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Tobias Billström har frågat statsministern vilka åtgärder han avser att vidta för att säkerställa att regeringens representanter i fortsättningen inte uttrycker sig diskriminerande, nedsättande eller kränkande. Interpellationen har överlämnats till mig.

Frågan är ställd mot bakgrund av ett påstått uttalande av dåvarande statsrådet Jan O Karlsson i samband med ett seminarium. Jag har inte för avsikt att recensera de uttalanden han må ha gjort utan besvarar frågan generell.

Handlingar, uppfattningar och värderingar som står i strid med principen om alla människors lika värde utgör ytterst en utmaning mot hela den värdegrund som bär upp demokratin. Det är därför viktigt att slå vakt om principen om alla människors lika värde. Ett arbete i linje med den grundsynen är sedan tidigare mycket högt prioriterat och genomsyrar regeringens politik.

Här kan nämnas regeringens handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering (skr. 2000/01:59) som följdes av regeringens handlingsplan för mänskliga rättigheter (skr. 2001/02:83). I den svenska lagstiftningen finns det vidare åtskilliga regler till skydd mot rasistiska, främlingsfientliga och homofobiska yttringar liksom mot diskriminering. På regeringens initiativ har det straffrättsliga skyddet när det gäller hets mot bland annat homosexuella förstärkts, och en ny civilrättslig diskrimineringslagstiftning har antagits och också trätt i kraft. Genom den lagen förbjuds diskriminering på en rad områden, som bedrivande av näringsverksamhet, yrkesutövning och tillgång till varor, tjänster och bostäder. Arbetet pågår förstås för att ytterligare förstärka skyddet mot diskriminering.

Men detta är inte tillräckligt. Arbetet med att motverka handlingar eller uttryck som kan vara diskriminerande, nedsättande eller kränkande måste föras ständigt inom olika delar av samhället och på alla nivåer; detta gäller givetvis också inom politiken.

Regeringens representanter, politiska partier och folkvalda måste ofentligt ta ställning varhelst och närhelst människor kränks eller förnekas grundläggande mänskliga rättigheter. Lika viktigt är att de folkvalda och de politiska partierna har ett genomtänkt förhållningssätt till de här frågorna och undviker sådant som kan uppfattas som diskriminerande, nedsättande eller kränkande.

Vi har dock långt kvar dit. För att komma till rätta med detta måste vi våga ifrågasätta djupt rotade föreställningar både hos oss själva ibland och inom våra respektive organisationer. Detta gäller givetvis också inom regeringen. Ett stort ansvar vilar på mig som ansvarig för frågor om demokrati och mänskliga rättigheter, och det ansvaret kommer jag, även i fortsättningen, att ta.

Anf. 2 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag ska be att få tacka ministern för svaret. Den här interpellationen ställdes ursprungligen till statsminister Göran Persson, eftersom han är ansvarig dels för vilka personer som blir statsråd i de regeringar som han väljer att bilda, dels för vad dessa hittar på i sina respektive uppdrag.

Nu står Mona Sahlin i stället här i kammaren. Det kan fler med mig tycka är lite märkligt med tanke på att det just är det enskilda statsrådet Jan O Karlssons handlingar och ord som är grunden för den här interpellationen. Eftersom statsministern är ensam ansvarig inför riksdagen för den regering han velat sätta samman är det lite märkligt att han bollar över frågorna till statsrådet Sahlin. Det tycker jag tyder på ett ointresse från hans sida i den här frågan.

Jan O Karlssons nedsättande kommentarer på Sidas seminarium om regeringens utvecklingsproposition upprörde många människor i vårt land, inte bara de som kände sig kränkta över statsrådets nonchalans inför de frågor som riktades på seminariet, utan också de som förfärades av Jan O Karlssons brist på förståelse för kritiken. Det allra mest anmärkningsvärda är inte det numera före detta statsrådet Karlssons uttalande i sig, hans användande av ordet bögfrågor eller hans vägran att be om ursäkt – under hans period som statsråd blev svenska folket tyvärr rätt vant vid det beteendet i ett flertal politiska frågor. Det allvarliga var och är att Jan O Karlsson ingick i en regering som i många sammanhang pratar vitt och brett och högt om allt man gör för att motverka diskriminering. Mona Sahlin nämnde till exempel i sitt svar en mängd saker som regeringen har gjort eller avser att göra. Visst är listan både lång och omfattande, men frågan är med vilken trovärdighet regeringen kan bedriva sitt arbete om inte ord och handling hänger ihop.

Herr talman! Jag vill naturligtvis inte hyckla i kammaren. Jag och Moderaterna ogillar i stora stycken den politik som regeringen bedriver på diskrimineringsområdet. Vi tycker inte att lösningen på problemen är stora kollektivistiska penseldrag, generella åtgärder och en politik som alltid strävar efter att dela in människor i olika grupper snarare än att lösa

problemen med utgångspunkt från individer. Vi vill se en annan politik, och det kämpar vi för här i kammaren och utanför så fort vi kommer åt.

Men för att vi föreslår en alternativ inriktning på politiken är det inte rimligt att lyssna stillatigande när företrädare för regeringen inte lever som de lär. Tvärtom! Det ställs helt enkelt väsentligt högre krav på den som gör anspråk på ledartröjan i dessa frågor. Tycker Mona Sahlin att statsministerns och regeringens hantering av Jan O Karlssons uttalande har skapat ett högre förtroende än tidigare? Vad tycker egentligen Mona Sahlin att Jan O Karlssons kommentarer sade om hans människosyn? Varför bad ingen från regeringen om ursäkt till alla dem som är homosexuella eller på annat sätt kunde ha uppfattat sig som kränkta av uttalandet? Jag själv som kallar mig för bisexuell tycker inte att det var särskilt trevligt att höra uttalandet från Jan O Karlsson. Att han nu fick gå kan visserligen ses som ett resultat av hans uttalande, men känner inte regeringen att det vore på sin plats att visa respekt inför de personer som upplever sig som diskriminerade när något sådant inträffar i Sverige?

Anf. 3 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Tobias Billström försöker att få det till att det skulle vara ett ointresse hos statsministern för dessa frågor därför att jag står här i dag. Det är inte fallet, och det tror jag att Tobias Billström är väl medveten om själv. Jag är det statsråd i regeringen som är ansvarigt för allt arbete som handlar om kamp mot diskriminering. Därför är det ganska naturligt att jag också svarar på frågan i dag.

Det är inte heller sant som Tobias Billström sade att regeringen bara pratar vitt och brett, ofta och gärna. I de här frågorna, liksom i många andra frågor, har regeringen agerat mycket. Sverige är det land tillsammans med Nederländerna som gör mest i världen för homosexuellas rättigheter enligt den undersökning som de homosexuellas världsorganisation har gjort. Men vi är inte nöjda med det. Precis som jag försökte få fram i svaret handlar arbetet dels om kamp mot diskriminering, dels om lagstiftningen och dels om samhällets organ och organisationer. Men det här handlar också om hur var och en av oss förhåller sig, uttrycker sig och själv funderar över var gränserna går för kränkande beteende. Den debatten är viktig.

Jag kan stå här i riksdagens talarstol och säga att jag arbetar för bögar, lesbiska och bisexuella. Det är inte ett kränkande uttalande att använda ordet bög. Det vore märkligt om debatten skulle handla om det. Det handlar alltid om vad man menar, hur man säger saker och i vilka sammanhang man säger saker. Det är många som har anledning att fundera över det.

Jag kan fortfarande stå här som regeringsledamot och stolt säga att den här regeringen verkligen prioriterar kampen mot diskriminering och för homosexuellas rättigheter. Vi har kommit långt, men det är väldigt mycket kvar. Fortfarande är det många individer som måste reflektera över hur tillståndet är för homosexuella, bögar, lesbiska, bisexuella och transpersoner i Sverige i dag. Det är mycket kvar att göra, och det tror jag att Tobias Billström och jag är överens om.

Anf. 4 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag har här i min hand en artikel från den 3 oktober som refererar den presskonferens där Jan O Karlssons avgång meddelades. I den artikeln säger statsminister Göran Persson att han har fortsatt fullt förtroende för Jan O Karlsson och att han är mycket nöjd med hans insatser som statsråd.

Herr talman! Mona Sahlin sade i sitt första inlägg att regeringens representanter, politiska partier och folkvalda måste offentligt ta ställning varhelst och närhelst människor kränks eller förnekas grundläggande mänskliga rättigheter. En sådan inställning, lovvärd som den är, kräver dock att den backas upp av konkret handling. Om ett statsråd faller nedsättande kommentarer och möts av en massiv kritik för detta har statsministern egentligen bara två alternativ. Antingen instämmer han i statsrådets bedömning och försvarar agerandet, eller också gör han det motsatta och tar avstånd. Det säger förvisso rätt mycket om Göran Perssons inställning i frågan att han inte bara ger sitt oreserverade stöd till Jan O Karlssons uttalande och försvarar hans samlade insatser som statsråd. Dessutom vill han att Sverige ska stödja Karlssons kandidatur till ordförandeposten i FN:s internationella kommission för migration. Det är en kommission som bland annat ska hantera just frågor kring homosexuellas ställning som flyktingar. Att sätta bocken till trädgårdsmästare är ett uttryck som osökt stiger fram när man får reda på sådana saker.

Kanske är det så vi ska tolka Göran Perssons agerande, nämligen som ett uttryck för hur regeringen egentligen ser på frågorna. På presskonferenser, på kongresser och till och med i dessa sammanhang passar de stora orden. Men i den lilla världen, när det kommer till våra egna personliga attityder, väljer regeringen uppenbarligen en annan linje. Där ges det tydligen, enligt statsministerns egna ord, ett oreserverat bifall till dumheter, till kränkande och till nedsättande kommentarer.

Anf. 5 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Det här tillfället används av Tobias Billström som något slags vendetta mot Jan O Karlsson, hela hans politiska karriär, heder och ära. Det vill jag verkligen protestera mot. Det blir att förlöjliga den frågeställning som den här debatten hade kunnat handla om. Jag vill vidhålla – med en däres envishet – att den här regeringen har visat att det inte bara är fråga om prat utan också om *handling*, att arbeta mot diskriminering, inte minst när det gäller homosexuellas rättigheter.

Jag vill upprepa: Att arbeta för bögfrågor är viktigt. Det är en stor del av att också arbeta mot diskriminering. Man ska vara mycket noga med, när man anklagar människor för kränkande eller diskriminerande beteende, att inte blanda ihop det med en allmän vendetta mot en socialdemokrat som man inte tycker om. Det är inte på sin plats i denna fråga.

Anf. 6 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Att säkerställa att regeringens representanter inte uttrycker sig nedsättande kräver i mitt tycke mer än att i talarstolen prata om de rent politiska åtgärderna, som ett svar till vad Mona Sahlin sade sist. Det kräver att man rannsakar sitt eget samvete. Eftersom Göran Persson har valt att inte närvara här i dag låter sig detta inte göras när det gäller regeringschefens samlade inställning till diskrimineringsfrågorna.

Jag tycker att man kan ställa högre krav på ett statsråd än på andra medborgare i vårt land. Jag tror också att det här landets medborgare stöds av regeringsföreträdare som säger ett och gör annat. Det går inte att skriva lagar i människors hjärtan. Det går bara att hoppas att folk som felar är stora nog att be om ursäkt. Det här fallet visar tydligt varför kampen mot diskriminering måste börja hos den enskilde, oavsett om man heter Karlsson eller Persson.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2003/04:16 om dold diskriminering

Anf. 7 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Luciano Astudillo har frågat mig hur jag avser att agera för att fler metoder såsom praktikprovning blir möjliga att använda i Sverige för att bevisa, utreda och forska kring förekomsten av diskriminering, om jag avser att verka för att följa ECRIS:s rekommendationer och om jag avser att verka för andra metoder som kan användas för att bevisa, utreda och forska kring diskrimineringens verkliga utbredning.

Det är viktiga och intressanta frågor som Luciano Astudillo tar upp. Mycket har förvisso redan gjorts för att komma till rätta med diskrimineringen och för att kartlägga dess omfattning. Det civilrättsliga skyddet mot diskriminering har förstärkts kraftigt genom en ny lag senast i år. Den nya lagen utvidgar skyddet till ett flertal samhällsområden och ger de olika diskrimineringsombudsmännen ökade befogenheter.

Regeringen har också tagit initiativ till flera utredningar på området. Diskrimineringskommittén arbetar för att samordna och förstärka diskrimineringslagstiftningen, och Integrationspolitiska maktutredningen undersöker bland annat strukturella hinder för invandrades makt och inflytande. Förra veckan tillsattes dessutom en utredning med uppgift att redovisa kunskap om och föreslå åtgärder mot just strukturell diskriminering. Nyligen har regeringen också tillsatt en utredning om diskriminering inom bland annat skolväsendet.

Det övergripande syftet med alla dessa åtgärder är självfallet att komma åt diskrimineringen. Om de inte visar sig få den effekt som vi önskar är jag öppen för att överväga också andra metoder, till exempel en ökad användning av just praktikprovning.

Det finns förvisso fortfarande komplicerade frågor förknippade med att använda metoder som praktikprovning. Det finns bland annat en koppling till så kallade provokativa åtgärder. Frågor om sådana förslag inom rättsväsendet har nyligen utretts av Beredningen för rättsväsendets utveckling. De frågorna bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Men när det gäller forskning avser jag att redan nu, på Luciano Astudillos initiativ, ta upp en diskussion med forskarsamhället för att se på möjligheterna att använda metoder som till exempel praktikprovning.

Anf. 8 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Herr talman! Först och främst vill jag tacka ministern för det väldigt positiva svaret.

Diskrimineringen är ett allvarligt och utbrett problem. Den hotar tillväxten, bidrar till ett ökat utanförskap och kränker människovärdet.

Att det förekommer diskriminering, till exempel etnisk diskriminering, vet vi. DO har hittills i år tagit emot 255 anmälningar för diskriminering i arbetslivet, 24 anmälningar för diskriminering i landets högskolor och 276 anmälningar för diskriminering i övriga samhällslivet.

Integrationsverket granskade förra året 400 forskningsrapporter inför publicerandet av verkets årliga rapport på arbetsmarknadsområdet, och de visar i all sin tydlighet, vilket Integrationsverket slår fast: Diskrimineringen är bevisad.

Men hur omfattande och utbredd är då den här diskrimineringen? Det vet vi inte. Kommer alla de åtgärder som hittills har vidtagits, som ministern har tagit upp i sitt svar, att ge effekter, de önskade effekter vi vill se? Det kommer vi inte heller att få veta.

Inte heller den integrationspolitiska Maktutredningen eller den nya utredningen om strukturell diskriminering kommer att kunna ge oss svar på hur omfattande och utbredd diskrimineringen verkligen är i Sverige.

Det är viktigt att få reda på diskrimineringens utbredning – mycket viktigt. Alla diskussioner och ansträngningar skulle då i stället handla om att komma åt och bekämpa diskrimineringen. I dag diskuterar fortfarande väldigt många i stället om diskriminering verkligen över huvud taget förekommer, om den förekommer hur omfattande den är och att om det finns diskriminering kanske den inte är det viktigaste skälet till att människor till exempel inte ges jobb.

I min interpellation har jag pekat på en möjlig metod för att komma åt det problemet och få en verklig bild av diskrimineringens ansikte i Sverige. Det är *practice testing*, eller situationstestning – det kallas olika. Metoden skulle i förlängningen kunna användas för att kontrollera branscher där man vet att diskriminering är mycket vanligt förekommande. Den skulle också kunna användas för att säkra bevis.

Hittills har exempelvis DO valt att inte använda denna metod. Man är inte helt säker på att en sådan metod skulle accepteras som bevis i en svensk domstol. Enligt DO finns det dock inga formella hinder för dem att använda de här metoderna i Sverige. Man kan dessutom inte jämföra denna metod med brottsprovokation, menar DO.

Ibland hävdas att detta är en metod som skulle vara oetisk och kontroversiell. Men, herr talman, personligen kan jag inte tänka mig något mer oetiskt än när en människas människovärde kränks.

Dessutom är metoden inte längre särskilt kontroversiell. Det är flera länder som redan använder sig av detta sedan början på 90-talet. ILO påbörjade ett sådant arbete redan i början på 90-talet för att motverka diskriminering i arbetslivet. Bland annat gjordes jämförande studier i Belgien, Tyskland, Nederländerna och Spanien. Också Storbritannien och USA har använt sig av denna metod.

Alltfler i Sverige menar också att den här metoden skulle behövas för att man ska kunna få den verkliga bilden av diskrimineringens utbredning. Integrationsverket, DO och utredarna i Maktutredningen krävde det tillsammans i ett utspel.

Det gläder mig att ministern avser att ta en diskussion med forskarsamhället. Forskningsrådet har nämligen tidigare avvisat möjligheten att ge ekonomiskt stöd till denna typ av forskning. Jag får dessutom signaler

att det finns forskare som inte vågar ta steget fullt ut. Därför är ministrarnas initiativ mycket bra och ett välkommet steg, som många länge efterfrågat.

Jag vill ändå fråga ministern: Är ministern beredd att se till att det framöver finns finansiellt stöd för denna typ av forskning?

Anf. 9 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Jag skulle först vilja tacka statsrådet, som har kommit hit och svarat på interpellationen, men framför allt också tacka interpellanten, som har lyft upp denna mycket viktiga fråga så att vi nu kan diskutera den här.

Jag skulle vilja belysa framför allt det som Luciano tar upp i sin interpellation, nämligen diskrimineringen på bostadsmarknaden.

Segregationen här i Sverige är i dag mycket stor. Särskilt hårt drabbade är våra storstäder. Göteborg, Stockholm och Malmö är tydliga exempel där stora bostadsområden har en extrem överrepresentation av personer med utländsk bakgrund. Undersökningar visar till och med att Sverige kan ha de mest segregerade storstäderna i hela Europa.

Man kan till exempel titta på en stad som Göteborg, som har en mycket tydlig klyvning i en nordöstlig och en sydvästlig riktning. I nordöst hittar man stadsdelar som Angered, Bergsjön, Gårdsten och Hammarkullen, medan man i sydväst ser välmående villakvarter.

Integrationspolitiken har också misslyckats kapitalt med sitt uppdrag. Snarare kanske man motverkar sitt eget syfte, när man förpassar människor till passivt bidragsberoende i stället för att skapa riktiga arbeten.

Lägg därtill en omfattande diskriminering på bostadsmarknaden av vissa aktörer. Detta gör att de som vill bryta segregationen inte kan göra det. De stöter ständigt på svårigheter i kontakter med hyresvärdar och bostadsmäklare. Det finns också tydliga indikationer på att det är betydligt svårare att få banklån för en person som har ett utländskt efternamn än för någon som heter Andersson, Svensson, Persson eller någonting sådant. De individer som vill lämna betongförorterna har i dag väldigt svårt att göra det och får inte de möjligheterna.

Dessa dolda hinder som finns är oerhört effektiva. Men de är också desto mer kränkande för den enskilda individen.

Därför frågar jag statsrådet om hon ämnar föreslå för regeringen att man gör något mer för att just motverka diskrimineringen på bostadsmarknaden, som är ett mycket stort problem i dag.

Anf. 10 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att vända mig till Luciano Astudillo. Det var ett riktigt påpekande som han gjorde i början, nämligen att vi inte vet vilken omfattning den dolda diskrimineringen har. Det är därför vi kallar den just dold. Jag tror ändå att vi på ganska goda grunder kan anta att diskrimineringen är väldigt mycket större än antalet anmälningar till våra olika diskrimineringsombudsmän – mycket mycket större.

Praktikprovning har dykt upp som ett sätt att synliggöra det som i dag är osynligt. Jag tycker att det är intressant. Den här debatten förs ofta utifrån två delar. Den ena är det som man kanske snarare menar med brottsprovokationen, om man direkt ska kunna använda detta i bevisfö-

ring, i rättsfall. Den frågan har då många komplicerade minor att vandra på. Men den finns nu hos Thomas Bodström på Justitiedepartementet.

Den andra delen kan vi använda på många sätt. Jag tycker också att det är bra, precis som Axel Darvik sade, att det här kommer upp nu.

Individen kan använda det. Det görs också av många i dag. En person som heter Ahmed och som har sökt bostad får inte lägenhet därför att värden säger nej, säger att det inte finns några lediga. Om han ber sin kompis, som heter Lisa Svensson, ringa upp får hon komma och titta på lägenheten. Det är ett sätt att visa på en dold diskriminering.

Organisationer kan använda det. En av mina favoritorganisationer, SOS Racisme i Frankrike, gjorde i somras en räd på lyxhotellen vid franska Rivieran. Människor som hade en mörkare hudfärg än den som solen ger vissa försökte checka in på hotellen, med mycket alarmerande resultat.

Medierna kan använda det. Radio Blekinge gjorde ett mycket bra reportage, med en omvänd form av diskriminering. Så kallade svenskfödda människor ringde och sade att de inte ville bo ihop med invandrare och frågade om man kunde ordna det, och de fick väldigt ofta hjälp.

Forskningen borde också kunna använda det, för att ge oss lite mer kött på benen. När jag säger att jag vill ta upp den här diskussionen med forskarsamhället, om resursbristen eller om man behöver peka ut det här området som viktigt för att också kunna forska runt det, är det självklart att jag absolut är beredd att bidra till det och ta den diskussionen med utbildningsministern, forskningsministern.

Axel Darvik tar också upp en intressant frågeställning som framför allt bottenar i beskrivningen av bostadssegregationen, som ju alltid har varit stark i våra storstäder. På 40-, 50- och 60-talet var det mer en klassmässig segregation, men i dag har den fått alltmer etniska förtecken, precis som Axel Darvik sade.

Sedan tycker jag – men det är kanske en annan debatt – att det är att ta i något våldsamt att säga att allt i integrationspolitiken är misslyckat. Det tycker inte jag. Integrationspolitiken har inte lyckats ännu. Den pågår i Sverige och i alla länder i Europa som kämpar med dessa problem. När det gäller arbetsmarknaden har vi nu också kunnat se ett genombrott åt rätt håll, Axel Darvik, som jag tror att integrationspolitiken har haft en stor del i. Men diskrimineringen är ändå en viktig förklaring också till problemen på bostadsmarknaden.

Den nya lagen, som trädde i kraft i somras, gör det för första gången möjligt att använda diskrimineringslagen för att komma åt diskriminering på bostadsmarknaden och när det gäller varor och tjänster, till exempel inom bankväsendet. Jag har hela tiden sagt så här: Det här är en ny lag. Låt oss försöka få ut informationen om den brett, om att den finns och att den används! Räcker inte detta måste vi fortsätta att se hur vi kan förstärka lagarna för att också den vägen kunna komma åt diskrimineringen. Men vi får ta en annan interpellationsdebatt om bostadspolitik, som är så mycket bredare än det jag hinner och har möjlighet att ta upp nu. Där finns självfallet mycket som också kan underlätta kampen mot segregationen.

Anf. 11 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Herr talman! Jag skrev interpellationen efter att ha lyssnat på radio-nyheterna om de kommunala bostadsbolagens agerande i Blekinge. Sveriges Radios reporter ringde dit och sade: Jag vill bo i ett område där det inte finns invandrare. Vart kan jag då flytta? Det var endast *ett* kommunalt bostadsbolag i Blekinge som agerade rätt – endast ett. Det är allvarligt.

Då kände jag så här: Må Blekinge inte vara en spegling av hur det ser ut i övriga samhällslivet. Må det inte vara så här när man söker jobb, när man söker bostad eller när man bara vill ut och roa sig en kväll eller en helg och gå in på ett diskotek. Må det inte vara så, för då har vi verkligen stora problem.

Jag tror inte alls att det är så, men vi vet inte. Vi vet inte hur utbredd diskrimineringen verkligen är i samhället.

Jag tror att vi behöver se oss i spegeln och få kalla fakta, siffror, på hur diskrimineringens ansikte ser ut här i Sverige. Då tror jag också att vi kan ta viktiga steg framåt. Vi har tagit många bra steg, men fortfarande finns det de som avfärdar diskriminering som ett problem. Det är inte minst många inom arbetsgivarorganisationerna som blundar för det och säger: Vi behöver inga fler regler och inga fler lagar.

Jag tror att detta är ett viktigt sätt att faktiskt gå vidare, och jag tror att *practice testing* eller *situation testing* är en nödvändig metod att använda framöver, speciellt inom forskningen. Det är därför som jag är så glad för svaret. Här gör vi en positionsförändring. Även om det är ett litet steg, så är det ett viktigt litet steg, för detta kommer att ge oss en klarare bild av hur diskrimineringens mekanismer fungerar i landet.

Jag tror att man kommer att fylla den kunskapslucka som vi i dag har kring diskrimineringens utbredning. Detta kommer också att göra det möjligt att göra internationella jämförelser. Om det sker på ett bra sätt kan vi ju jämföra med andra länders liknande forskning. Inte minst tror jag att det, när vi väl får de här siffrorna framför oss, kommer att påverka den allmänna opinionen i Sverige. Det tror jag är oerhört viktigt när det gäller att fortsätta integrationspolitiken. Precis som Mona tycker jag att detta är ett av de viktigaste redskapen – vi har tagit viktiga steg framåt på arbetsmarknadsområdet men också på skolområdet och andra områden. Men då måste vi också våga se diskrimineringens ansikte, och det tror jag att den här forskningen skulle kunna bidra med.

Anf. 12 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Det har funnits en integrationspolitik väldigt länge, och det är väldigt svårt att kalla den lyckad när man nu ger sig ut och tittar, tar en resa ut i förorterna och ser hur det ser ut och träffar människorna där. Tycker man att integrationen där har varit lyckad? Man kan se på siffrorna. De talar sitt tydliga språk. Har vi en lyckad integrationspolitik i Sverige? Nej, man ska använda passande ord. När det inte är lyckat då har man misslyckats.

Sedan tycker jag att det är tråkigt att regeringens representant här i dag, statsrådet Mona Sahlin, inte har några nya förslag för att komma till rätta med diskrimineringen på bostadsmarknaden, som är en tydlig orsak till den segregation som vi har i dag. Jag kan själv ge ett antal tips till statsrådet. Bland annat tror jag att vi kan behöva en tuffare lagstiftning än

vad vi har i dag. Det skulle kunna bli lättare att få skadestånd om man blir diskriminerad. Mäklares tillstånd skulle till exempel kunna dras in om de uppenbart och avsiktligt diskriminerar. Man kan också använda sig mer av praktikprovning, som Luciano lyfte fram, för att påvisa att diskrimineringen verkligen finns.

Det är i alla fall ett antal förslag som jag har och som jag också har motionerat om i riksdagen. Jag hoppas att regeringen kan utreda om detta är någonting som man kan använda sig av för att bekämpa detta oerhört allvarliga problem som vi har i dag.

Anf. 13 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag måste säga att jag av flera olika skäl blir ganska rädd när jag hör Luciano Astudillo. Att diskriminering förekommer i vårt samhälle och att den är utbredd tror jag inte att någon tvivlar på i den här salen och inte utanför den heller, men jag tillhör inte dem som tror på fler lagar. Jag tror i synnerhet inte på att tillämpa lagarna på det viset som Luciano tycks vara ute efter.

Man kan prata om praktikprovning och om brottsprovokation som två helt separata saker, men faktum är att de ligger fruktansvärt nära varandra. Jag kan inte tänka mig att vi i vårt land, där vi har mönstrat ut brottsprovokationen som metod, nu skulle föra in den bakvägen igen och börja tillämpa den för att komma till rätta med det här problemet. Vi gör det inte ens en gång när det gäller grov narkotikabrottslighet. Nu skulle vi då göra det på den här nivån. Det tycker jag vore mycket märkligt.

Vi kan inte bygga ett samhälle på wallraffande eller på att människor klär ut sig och går omkring och försöker avslöja saker och ting. Grundproblemet när det gäller diskrimineringen i Sverige och i världen är människors attityder till varandra. Det måste man arbeta med på ett helt annat sätt än genom att försöka provocera människor till att göra felaktigheter eller genom att försöka plocka fram saker och ting bakvägen.

Jag ställer mig också frågan, herr talman, vilket samhälle vi egentligen skulle få om offentliga tjänstemän, statliga tjänstemän, skulle få i uppgift att springa omkring och försöka framtvunga bevis. Det tycker jag vore mycket olyckligt. Jag kan inte tänka mig att jag och mitt parti skulle ställa oss bakom det.

Anf. 14 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag blir inte rädd när jag hör Luciano Astudillo. Jag blir väldigt glad. Det blir jag också när jag hör vad Axel Darvik har att säga. Jag tror nämligen inte att man nog kan understryka hur viktigt det är att, precis som Luciano för fram här, synliggöra det Sverige som annars är osynliggjort. Det har varit ett viktigt förhållningssätt när det gäller alla former av diskriminering. Jag tror också, precis som Luciano Astudillo var inne på, att det i längden påverkar opinionen, men det är kanske ännu viktigare när det gäller respekten för rättssamhället.

Man kan leva på ett sätt som gör att man känner att det inte är någon idé att anmäla diskriminering. Man blir inte trodd och inte tagen på allvar. Då urholkas tilltron till långt mycket mer än vad den juridiska delen av samhället står för. Därför går det inte att nog understryka hur viktigt det här är.

Det finns ju många användningsområden förutom det som är brottsprovokation, som Tobias Billström hakade upp sig på. Det diskrimineringsombudsmannen har talat om har delvis handlat om att försöka stärka bevisningen. Det är någonting helt annat än att provocera fram brott. Det gäller också stickprovskontrollen – hur ser det verkligen ut i en bransch? – som till exempel SOS Racisme så framgångsrikt gjorde i Frankrike i somras.

Tobias Billström säger förskräckt: Vilket samhälle skulle vi få om offentliga tjänstemän skulle springa runt och wallraffa? Vi kan ju också diskutera vilket samhälle vi har när offentliga tjänstemän på kommunala bostadsbolag beredvilligt erbjuder sig att fördjupa segregationen i många bostadsområden. Det upprör mig och Axel Darvik och Luciano Astudillo, och den debatten tycker jag är viktig att fortsätta.

Axel Darvik säger igen att vi inte har någon lyckad integrationspolitik. Jag sade att den inte är lyckad ännu. Jag är inte nöjd. Vem kan vara det när man ser hur diskrimineringen eller segregationen ser ut i dag? Att därifrån döma ut den nu fem år gamla integrationspolitiken som misslyckad tycker jag är lite ohistoriskt. Det vi försöker göra nu är att vrida om det här till att bli en antidiskrimineringspolitik på ett mycket tydligare sätt än det varit tidigare. Det tror jag de här frågorna tjänar på.

Sedan säger Axel Darvik lite retfullt: Varför har du inga förslag i dag på bostadsmarknaden? Jag kom hit för att svara på en fråga om praktikprövning från Luciano Astudillo. Jag hade ingen aning om att Axel Darvik ville prata bostadspolitik. Men jag ser fram emot interpellationer om det ämnet, så vi kan fördjupa oss i det.

Anf. 15 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Herr talman! Jag vill ge en kort kommentar till det sista. Det var ju ganska nyligen som vi fick en ny lag som innebär skärpning när det gäller etnisk diskriminering på bostadsmarknaden. Låt oss se hur den fungerar.

Jag tycker att det är tråkigt att Tobias Billström blandar bort korten så här, tar fram det absolut grövsta sättet av brottsprovokation, pekar på det och försöker insinuera att det jag vill göra är att införa det i Sverige. För det första är det inte alls det som jag har nämnt i debatten. Tvärtom har jag pekat på forskning som det viktigaste redskapet. Jag har pekat på flera länder där man använder det med stor framgång och med det resultatet kan gå vidare och ta bra och konkreta beslut kring hur man kan fortsätta att bekämpa diskrimineringen i arbetslivet, på bostadsmarknaden och så vidare.

Det är inte så överraskande att Moderaterna och Tobias Billström går emot varje försök att reglera och komma åt diskrimineringen. Varje gång vi försöker skärpa lagstiftningen om etnisk diskriminering står antingen Tobias Billström eller någon annan från Moderaterna här och går på om att det är attityderna som ska bekämpas. Där är vi helt överens. Vi måste jobba tillsammans för att påverka attityderna.

Däremot finns det vissa handlingar som vi aldrig kan acceptera i ett samhälle. Dem kan vi lagstifta mot. Den nya lagen som vi fick 1999 kring etnisk diskriminering har gjort att vi har 15 AD-processer kring etnisk diskriminering. Vi har 136 förlikningar som innebär att arbetsgivare och den som upplevt sig diskriminerad har kommit överens. Det går

att göra någonting åt det. Att alltfler kan anmäla och känner att det finns någon sorts rättstrygghet är bra framsteg. Men vi kan fortsätta att bekämpa attitydproblemen tillsammans. Det gör vi säkert bra. Man kan göra mycket innan dess också. Där har Moderaterna tyvärr alltid motarbetat oss.

Prot. 2003/04:12
14 oktober

Svar på
interpellationer

Anf. 16 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Nej, Luciano Astudillo och Mona Sahlin, vi är inte överens vi moderater med Socialdemokraterna om hur man ska hantera de här frågorna. Det är helt riktigt. Vi tror på ett samhälle där rättstryggheten står i första rummet, där alla medborgare erbjuds samma skydd oavsett vilken bakgrund de har eller på vilken grund de står. Det är det som är skillnaden.

Det finns också en annan skillnad som är väldigt viktig att komma ihåg, nämligen att vi inte tror på att lagar ska synliggöra problem. Vi tror på att samhällsdebatten ska synliggöra problem och att man i det offentliga rummet ska kunna hantera de här frågorna. Om man börjar föra in lagar i vår lagbok som innebär att man synliggör olika problem och lyfter fram olika problemställningar är risken väldigt stor att man urholkar rättsskyddet.

Jag skulle kunna räkna upp ett antal fall där vi har problem i dag med den nuvarande lagstiftningen. Luciano Astudillo borde vara medveten om fallet i Malmö med en person som hamnade i konflikt med stadsdelsförvaltningen. Det var en kvinna som sökte ett jobb. Man hävdade att man följde jämställdhetslagstiftningen. Diskrimineringsombudsmannen sade att man inte fick lov att göra det. Man var tvungen att ge henne jobbet eftersom hon hade en annan etnisk bakgrund. På så vis urholkar vi hela tiden successivt rättsskyddet. Det tror inte vi på.

Avslutningsvis vill jag säga något till Mona Sahlin apropå att det skulle finnas en skillnad mellan att provocera fram och att stärka bevisbördan. Vi moderater följer en klar princip. Om man ska använda saker och ting i en rättsal ska man ha mycket klart för sig vad man sysslar med. Jag tycker inte att den här debatten har visat att Socialdemokraterna har det.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 2003/04:9 om den psykiatriska vården

Anf. 17 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Chatrine Pålsson har frågat om jag avser att föreslå åtgärder för att förbättra vården av psykiskt sjuka personer, förbättra utbildningen av personalen inom den psykiatriska vården samt vidta åtgärder för att psykiatrisk kompetens ska finnas på alla vårdcentraler.

Det är av yttersta vikt att de brister som finns inom psykiatriens område uppmärksammas och åtgärdas. Av denna anledning kommer regeringen inom kort att tillsätta en särskild psykiatrisamordnare som löpande ska lämna förslag till regeringen hur man kan utveckla psykiatriens former, förbättra samverkan mellan kommuner, landsting och myndigheter

samt pröva frågan om psykiatrins resurser. Samordnaren ska vidare vid behov ge förslag till lagändringar och förtydliganden av gällande lagstiftning.

Samordnaren ska i dialog med berörda parter lyfta fram de möjligheter som ges enligt nuvarande lagstiftning, exempelvis samverkan i gemensam nämnd. Den rådande situationen på det lokala planet ska analyseras utifrån de behov som finns, exempelvis av öppen respektive sluten vård. Samordnaren ska också lämna förslag till utveckling av psykiatrins former och pröva om det krävs nya vårdformer mellan slutenvården och öppenvården. Samordnaren ska göra en bedömning av psykiatrins personalbehov och framtida personalförsörjning. En central utvecklingsfråga är hur nödvändig kompetens hos personalen, i dag och i framtiden, kan säkras.

Utöver denna information vill jag påpeka att vi från regeringens sida i slutet av förra veckan meddelade att till samordnare kommer att utses Röda Korsets nuvarande ordförande, läkaren Anders Milton.

Anf. 18 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka Lars Engqvist för svaret. Men jag ska ärligt och uppriktigt säga att jag tyckte att det var tunt. Det är väl inte i första hand jag som tycker att det är ett tunt förslag. Jag tror att väldigt många människor i Sveriges avlånga land hade väntat sig att det skulle bli ett något längre och djupare svar på min interpellation. Vi har ju diskuterat den här frågan ett antal gånger i den här kammaren under de senaste veckorna. Jag tycker att det är bra. Det är hög tid för den debatten. Jag har velat ha den många gånger. Jag inser nu att jag på mina tre frågor har fått ett halvt svar. Det är på den första, och då har socialministern enbart fokuserat på den samordnare som ska utses.

Jag har det allra största förtroendet för Anders Milton. Men jag vill fråga om det är sant att Anders Milton ska lägga sitt förslag först 2006, alltså om tre år. Jag har läst det någonstans. Jag vill lyssna till det svaret. I detta mycket ansträngda läge för de här människorna som faktiskt har rätt att få vård måste man lägga både kortsiktiga och långsiktiga förslag. Man kan inte nöja sig med att tala om 2006. Tre år är alldeles för länge för att ha kvar den situation som vi har i psykiatrin. Man kan inte bara diskutera långsiktigt när man ser att människor framför ens fötter håller på att drunkna. Då måste man försöka att sätta in akuta åtgärder för att dra upp dem ur vattnet. Precis likadant är det här.

Jag har sagt det tidigare, och jag säger det nu: Jag skäms över den psykiatriska vården i Sverige. Jag vet att det finns mycket som fungerar. Jag kan inte säga att jag blir glad att jag har rätt när det är negativt. Men vad jag nu har kunnat läsa är att även Socialstyrelsen har gett mig rätt. Den 12 juni ställde jag en fråga till Lars Engqvist. Jag tog med mig frågan. Jag påstod tre saker. Jag ville fråga om det fanns någon koppling mellan händelserna då och psykiatrin. Det har Socialstyrelsen nu sagt att det finns.

Antalet vårdplatser påstod jag var för litet. Det säger Socialstyrelsen att det är.

Det tredje var att alla nedläggningar hade fått icke önskvärda effekter. Även detta stämde.

Då måste jag ställa denna fråga.

Jag kommer inte att kunna bärga mig – även om jag inser att jag inte har något mandat över socialministern – och vänta på alla förslag som har kommit. Härmed kom betänkandet från den utredning som socialministern hade tillsatt med anledning av de två vansinnesdåd som hände i somras. Vad ska socialministern göra med det? Ska Anders Milton använda det också och lägga fram förslag så småningom?

Regeringen måste väl ändå inse att när man får rapporter så måste man ta notis om vad rapporterna ger vid handen och lägga fram förslag nu – kanske i morgon, men inte först 2006.

Anf. 19 ELINA LINNA (v):

Herr talman! 1995 års psykiatrireform har ifrågasatts hårt den senaste tiden. För en vecka sidan var det många som här i talarstolen efterlyste mer tvångsvård. Vänsterpartiet anser inte att ökad möjlighet till tvångsvård är lösningen på dagens problem inom psykiatrin. Vi ska komma ihåg att det är många som söker frivillig vård och inte får hjälp. Det är möjligt att det behövs fler platser inom slutenvården, och det är säkert att det behövs fler gruppboenden och andra mellanvårdsformer.

Redan i dag finns det långtgående möjligheter till tvångsvård efter bedömning av läkare och prövning av domstol. Att ytterligare öka möjligheterna till tvångsvård kommer inte att förhindra tragiska händelser och våldsdåd. Vi riskerar i stället att hamna i en situation där människor inte vill eller vågar söka hjälp därför att de vet att de riskerar att bli inlåsta eller tvångsmedicinerade.

När vi talar om minskningen av vårdplatser ska vi också komma ihåg att antalet vårdplatser i Sverige före stängningen av de stora mentalsjukhusen var extremt högt jämfört med andra länder. Så sent som i slutet av 60-talet tvångsvårdades 40 000 människor i slutna institutioner – 40 000! Det var nödvändigt att ändra lagstiftningen så att den inhumana, slentrianmässiga tvångsvården förhindrades.

Det behövs säkert en bättre samordning inom den psykiatriska vården. Det är bra med en särskild psykiatrisamordnare. Men det finns redan nu företeelser som fungerar bra. Det finns en verksamhet som är utmärkt, och då syftar jag på den som heter personliga ombud.

Det var år 2000 som regeringen beslutade att inrätta personliga ombud för personer med allvarliga psykiska sjukdomar eller funktionshinder. Det var mycket bra, men tyvärr finns det ingen skyldighet för kommuner att inrätta personliga ombud. Stockholm hör till de kommuner som har haft svårast att komma i gång med denna verksamhet. Personliga ombud finansieras i dag i stor utsträckning med statsbidrag. Verksamheten drivs i projektform, och framtiden är därmed mycket osäker för personliga ombud.

Utöver personer med allvarliga psykiska funktionshinder borde en särskild satsning göras på psykiskt sjuka med missbruksproblem, de som ofta kallas för dubbeldiagnoser. Den gruppen skulle verkligen också behöva det stöd som de personliga ombuden kan erbjuda.

Herr talman! Jag vill fråga socialministern om han anser att verksamheten med personliga ombud bör utökas och permanentas.

Anf. 20 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Debatten om psykiskt sjuka fortsätter – om deras situation, om hur samhället vårdar, eller snarare inte vårdar, och om hur vi i vissa fall också tvingas skydda oss. Den pressar berörda till handling. Regering, landsting och kommuner granskas med rätta, och en mycket utsatt grupp medmänniskor och deras anhöriga kommer i fokus.

Den sociala utslagningen har ett högt pris. Tusentals psykiskt sjuka och alkohol- och drogberoende lever i en oacceptabel materiell och psykisk misär och får inte den hjälp de behöver. När samhället misslyckas leder det också till rädsla och våld för anhöriga och allmänhet.

Centerpartiet kräver en kraftsamling för en human socialpolitik som förbättrar de utslagnas villkor och ger fler chansen att komma tillbaka till ett ordnat liv. Skyddsbehovet för allmänheten och de närstående måste också bättre tillgodoses. Personalen i socialtjänst, psykiatri och missbrukarvård förtjänar rimliga möjligheter att göra ett bra arbete.

Från Centerpartiet förutsåg vi att psykiatrin och psykvården skulle behöva mer resurser. Vi såg till, via försvarsuppbyggnaden, att miljarder anvisades. Då ska också pengarna gå dit. Vi vet utifrån de uppföljningar som hittills har gjorts att detta varierar över landet. Det finns exempel där det har gjorts bra insatser, exempel där man inte kan redovisa och exempel där risken är att pengarna har gått in i det stora svarta hålet.

Jag förutsätter att jag och Centerpartiet kommer att bli inbjudna till ytterligare diskussioner nu när det handlar om kontrollstationer och fördjupad uppföljning så att försvarsmiljarderna går dit de var avsedda att gå.

I Centerpartiets budgetalternativ för nästkommande år anslår vi särskilt 520 miljoner kronor till insatser för att få vårdkedjan kring psykiskt sjuka att fungera och öka samarbetet mellan psykiatri, socialtjänst och arbetsförmedling för en bättre rehabilitering. Vi menar att satsningarna ska gå till bland annat boenden, vårdplatser, bättre stöd till psykiskt sjuka och deras anhöriga samt psykiatri bland fängelsedömda. Det kan också behövas skärpta regler för tvångsomhändertagande, en översyn av när en person kan betraktas som färdig för utskrivning med mera.

Men hårda åtgärder och moralpanik löser inte ensamma problemen. Därför föreslår vi också en nationell handlingsplan mot hemlösheten, en sammanhållen elevhälsa och mobilisering mot tilltagande alkohol- och drogbruk. Vi vet efter Socialstyrelsens senaste rapport att det finns mycket att göra. Vi vet att det sker nedskärningar till exempel i Stockholm oavsett majoriteter. Vi vet att det behövs åtgärder. Jag vill varna för att alltför mycket förlita sig på en samordnare, även om jag instämmer i att Anders Milton är ett mycket bra namn.

Vi vill från Centerpartiets sida se mer resurser till psykiatrin nu. Vi anser att det faktum att statsbidragen till personliga ombud faktiskt är slut går att åtgärda nu. Vi väntar på en vårdgaranti, och vi väntar på att ministern kommer med snabba åtgärder.

Anf. 21 GÖRAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det är nu ungefär två veckor sedan som jag hade en interpellationsdebatt med Lars Engqvist på samma tema som i dag. Jag frågade då om Lars Engqvist anser sig vara rätt man på rätt plats. Nu har

statsrådet haft ett par veckor ytterligare på sig att fundera på den frågan och på de frågeställningar som vi hade uppe den gången.

Medan de här två veckorna har förlupit har också Socialstyrelsens utredning blivit klar, erfor jag i TV:s Agenda häromkvällen. Då kanske statsrådet kan berätta lite grann för oss här i dag vad han avser att göra för att kunna möta den kritik som finns i Socialstyrelsens rapport. Där är det ju alldeles uppenbart att just bristen på samordning mellan kommuner och landsting är en av de svåra stötestenarna.

Sedan vi talades vid här i kammaren senast, Lars Engqvist, har det också kommit fram ett antal kritiker av just den här samordningen. Både Bo Holmberg och Mats Hulth har ifrågasatt om landstingen är relevanta över huvud taget med hänvisning dels till psykiatrin, dels till svårigheterna inom slutenvården över huvud taget, även när det gäller den somatiska vården.

Herr talman! Lars Engqvist sade här tidigare att samordnaren nu är utsedd. Det är ju den förträfflige Anders Milton. Han är en utmärkt person. Det är nog väldigt länge sedan han arbetade som läkare. Det har han inte gjort så mycket, och han har ingen speciell kompetens i psykiatri. Jag hoppas att jag hörde ett felaktigt citat, men det sades att Lars Engqvist tyckte att det var en poäng just att samordnaren inte var kompetent i psykiatri. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar om den frågan också.

Sedan är det en sak som vi inte hann ta upp för två veckor sedan. Det är psykiatrivården för asylsökande. För ett antal år sedan låg sjukvård, och även psykiatri, för asylsökande hos Migrationsverket. Därefter har det flyttats över till landstingen. Den här verksamheten tenderar att expandera eftersom fler och fler asylsökande har problem med sin psykiska hälsa – till stor del beroende på asylsystemet, men det är ett annat statsråd som har ansvar för just den biten. Har Lars Engqvist några funderingar på hur man ska kunna klara av det här så att man kan göra både-och? Det är viktigt att den ena gruppen inte tränger ut den andra utan att faktiskt alla som vistas i Sverige har möjlighet att få den psykiatriska vård som de behöver.

Slutligen, herr talman, gäller det frågan om tvång och frivillighet. Har Lars Engqvist under de här veckorna funderat ytterligare på om det finns möjligheter att utöka tvånget i den öppna psykiatriska vården för att på så sätt få ett antal personer motiverade? Det gäller både personer som själva lider och är sjuka och personer som är farliga för andra och behöver vård och behandling.

Anf. 22 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Får jag apropå Göran Lindblads inlägg säga att vad svensk psykiatri minst av allt behöver är tomt prat. Det är det man minst behöver just nu. Vad psykiatrin behöver är eftertanke, att noggrant ta reda på var problemen ligger och att se till att vi åtgärdar dessa problem med starka argument för vilka punkter som behöver förbättras och för var insatserna behöver sättas in. Jag tycker att det är onödigt att i en sådan här diskussion bara ägna sig åt lite allmänt prat kring vad som är problemen.

Vi kan ta det här med landstingen. Om Göran Lindblad hade tagit reda på hur debatten har förts runtom i världen så hade han känt till att man hade en enorm debatt om psykiatrin i Storbritannien, där hela sjuk-

vården är förstatligad och centraliserad. Ett förstatligande av psykiatrin är ingen garanti för att man får en bättre psykiatri. Det är erfarenheten från Storbritannien. Man kan diskutera landstingens vara eller inte vara av andra skäl, men knappast om man vill förbättra psykiatrin. Vad vi behöver är att analysera de problem som finns, och där behöver vi samla kunskap inom ett brett fält.

Till Chatrine Pålsson ska jag säga ungefär detsamma. Det vore ju tacksamt om Chatrine Pålsson åtminstone lyssnade på vad jag svarade på Chatrine Pålssons fråga. Jag påpekade att psykiatrisamordnaren löpande ska ge förslag till åtgärder. Jag har påpekat det flera gånger. Det handlar inte om att arbeta under tre år för att år 2006 komma med förslag, utan det handlar om att löpande komma med förslag till förbättringar. Det är därför samordnaren finns till. Detta ska ske mot bakgrund av dels de beslut som har fattats här i riksdagen om att anslå medel till psykiatrin som ett av de tre områden som är prioriterade, dels de lagförändringar, lagförbättringar, som har skett under året. Vi har en helt ny lagstiftning sedan den 1 juli.

Psykiatrisamordnaren ska alltså se till att de intentioner som finns här i riksdagen, och som vi har ställt oss bakom, också genomförs av kommuner och landsting och se till att vi får i gång den samordning som vi har beslutat om i riksdagen och som nu också är lagstadgad.

Därför tycker jag faktiskt att det är mycket mer spännande att lyssna till Kenneth Johansson, som har en rad konkreta förslag om hur man ska förbättra. Kenneth Johansson och jag arbetade tillsammans när det gällde att föra över resurser från försvaret till landstingen och kommunerna.

Idén var att vi skulle bygga på respekt för den decentraliserade beslutsordningen, det vill säga att landstingen själva beslutar. Men vi ville markera att det var tre områden som vi ville stödja utvecklingen av. Det var bland annat primärvården, och ganska mycket pekar på att man har utvecklat primärvården, kanske inte lika långt som vi hade hoppats på, men vi ska titta på det. Det har också skett mycket när det gäller de medicinska insatserna inom äldreomsorgen. Vi vet också att väldigt många landsting, trots vad som står i tidningarna, har utvecklat psykiatrin.

Det påstås att det inte har hänt någonting, men jag har gjort besök. Jag besökte i går Jönköping för att informera mig om hur man har använt sina resurser. Jag har fått rapporter från andra landsting som pekar på att det har hänt ganska mycket.

Vi var den där gången kloka nog att föra in en kontrollstation för satsningarna. Under år 2003 ska vi gå igenom med landstingen vilka effekter de insatta pengarna har fått för de här tre områdena. Jag tycker att Kenneth Johansson skulle kunna spela en viktig roll när det gäller att summera vad som har hänt och också dra slutsatser inför resten av den här avtalsperioden. Så jag ska omedelbart svara på Kenneth Johanssons inlägg och säga att jag kommer att inbjuda Kenneth Johansson att delta i samtalen när vi ska utvärdera den handlingsplan som vi gemensamt utarbetade.

Anf. 23 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Det var ju ändå hövligt att Kenneth Johansson, som också har varit med om att fatta beslutet, får vara med och utvärdera vad

som gick fel. Det tycker jag knappast är så konstigt, men det var väl bra. Jag tycker också att Kenneth Johansson är en klok person.

När socialministern säger att psykiatrin inte behöver en massa tomt prat utan eftertanke för att man ska se var problemen finns och vidta åtgärder är det ju nästan ett hån mot den profession som finns inom psykiatrin. Man har faktiskt tyckt till ganska många gånger om sin situation och om det antal platser som finns.

När det gäller vad Elina Linna sade har jag aldrig ens tänkt tanken att fler ska behöva vårdas inom slutna vårdformer än de som behöver detta för att på så sätt slippa begå våldsbrott som de inte vill begå. Också detta säger faktiskt Socialstyrelsen i sin rapport, alltså att det *är* så. Man säger till exempel så här: Utredningen pekar på att vissa problemfall skrivs ut som medicinskt färdigbehandlade för att ge plats för andra patienter, som mår ännu sämre. Hur många gånger har inte jag sagt detta i den här talarstolen?

Jag tycker att det känns oerhört viktigt att Socialstyrelsen också har sagt att det krävs mer kompetens för att vårda psykiskt sjuka som även har missbruksproblem. Det har jag också känt är viktigt.

En annan sak är att kompetensen inom den svenska hälso- och sjukvården på område efter område är undermålig. Det är inte personalens fel, utan det är faktiskt politikernas fel, som inte ser till att man ger människor rätt verktyg. I tio år har Socialstyrelsen påpekat att kompetensen inom äldreården inte är i det skick som den borde vara. Men vi har inte sett några åtgärder rörande kompetenshöjande aktiviteter i större omfattning.

Sedan var det det här med tomma ord. Jag och mitt parti har skrivit en motion. Förra gången, när Göran Lindblad hade sin interpellation, stod jag här och talade om vad man kunde göra för att hitta lösningar. Men vad jag tror att man kortsiktigt måste göra är faktiskt att ge kommuner och landsting mer pengar, så att man verkligen kan bygga upp, eller för all del bevara, den psykiatriska vård som finns. Både kommuner och landsting sitter ju i dessa dagar och skär ned ytterligare för att de inte får ekonomin att gå ihop.

Jag vill ställa en fråga: Anser inte Lars Engqvist att det nu behövs pengar – inte sådana tomma bluffpengar som Socialdemokraterna använder i sin budget, där man ger med ena handen och tar med den andra så att det blir ett litet netto kvar, utan ett reellt tillskott – för att verkligen garantera att dessa personer, som har haft oturen att drabbas av sjukdomar som inte tillhör dem som man går och demonstrerar om här utanför Riksdagshuset eller utanför Rosenbad, enligt det prioriteringsbeslut som vi fattade 1997 här i riksdagen i politisk enighet har rätt att få en väl anpassad vård efter sina egna behov?

Jag tror att detta är en fundamental fråga för hela vårt välfärdsland. Någon sade: Fråga dem som har det svårast hur man behandlar dem, och jag ska säga hur högt civiliserat ett samhälle är.

Vad gör Lars Engqvist i dag och i morgon för att hjälpa dessa människor?

Anf. 24 ELINA LINNA (v):

Herr talman! Jag ställde en fråga till socialministern om personliga ombud, men jag fick inget svar på min fråga. Jag hoppas därför att jag

Prot. 2003/04:12
14 oktober

Svar på
interpellationer

kan få kommentarer från socialministern när det gäller personliga ombud. Den verksamheten är nämligen hotad. Väldigt många kommuner har svåra ekonomiska problem i dag. Visserligen finns det statsbidrag att få för personliga ombud. Men när man inte ens har startat en sådan verksamhet tänker man kanske inte på att söka det. Jag tycker att denna verksamhet är väldigt viktig eftersom det är en väl fungerande verksamhet.

Herr talman! Jag kommer liksom socialministern från Södermanland. I Södermanland finns personliga ombud. Jag vet inte om socialministern har träffat dem. I min hemkommun, Nyköpings kommun, finns tre personliga ombud som även servar Oxelösunds kommun, Trosa kommun och Gnesta kommun. Den verksamheten är väldigt uppskattad av personer med psykiska funktionshinder, men även av anhöriga och personalen, och den fungerar ypperligt. Men den är osäker. Det är en projektverksamhet, och man vet inte hur verksamheten kommer att fungera framgent.

Frågan om en nationell handlingsplan togs upp. Jag tycker att det är bra att man följer upp den. Det handlar om kommunernas roll och samverkan mellan landsting och kommuner. Det finns inte samma krav på kommunerna som på landstingen att redovisa. Det vore därför önskvärt att man diskuterade samverkan också med kommunerna när det gäller socialpsykiatrin och hur man har använt pengar som finns i den nationella handlingsplanen.

Anf. 25 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Situationen för psykiskt sjuka hänger mycket nära ihop med hur alkohol- och drogmissbruk, social utslagning, hemlöshet med mera kan motverkas. Samhället har på alla nivåer försummat dessa frågor. Det vill jag och Centerpartiet vara med och göra någonting åt.

För ett par år sedan presenterades en mycket bra utredning om hemlösheten, men det har inte hänt särskilt mycket efter det. Kom ihåg att rätten till en bostad är grundlagsskyddad.

Alkoholkonsumtionen ökar som aldrig förr med dess konsekvenser. Det skakar mig och andra när man ser vad det kommer att leda till om vi inte får bukt med den tilltagande konsumtionen.

När det gäller psykiatrin är det nödvändigt med ett batteri av åtgärder som jag redovisade i mitt första anförande. Till det skulle jag vilja lägga personalförsörjningen. Då handlar det inte enbart om specialisterna. Det är ett område som man behöver jobba alldeles extra med. Psykiatrin har oförtjänt fått en något dålig status, vilket är förskräckligt illa. Vi måste hjälpas åt att uppvärdera psykiatrin.

Jag uppskattar socialministerns svar beträffande försvarsmiljarderna och hans utsträckta hand som jag naturligtvis tar. Vi måste se resultaten av de beslut som fattas. Och vi måste se till att resurser satsas på psykiatrin som det är tänkt. Och jag är övertygad om att inte minst de psykiskt sjuka, de anhöriga och all personal som berörs av området uppskattar att vi går från ord till handling.

Anf. 26 GÖRAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Tomt prat, sade Lars Engqvist. Man kan ju tycka att Lars Engqvist skulle vara lite mer ödmjuk med orden i dessa sammanhang. Det är ändå Lars Engqvist som har varit ansvarig för denna verk-

samhet under sina snart fem år som statsråd. Man kan undra lite grann vad som är tomt, var och hos vem i detta sammanhang. Men kanske var det så att Lars Engqvist blev ilsken över min kritik eller över att inte ha lyckats under dessa år. Denna ilska i talarstolen kan man komma till rätta med genom att man betablockerar sig lite. Lars Engqvist har liksom jag tillgång till företagshälsovård och passerar förbi alla andra köer som människor i allmänhet inte kan passera för att få sådan behandling.

Jag ställde faktiskt ett antal frågor, och det var inte tomt prat.

Min första fråga var: Vad tänker Lars Engqvist göra när det gäller Socialstyrelsens utredning och dess förslag?

Min andra fråga handlade om huruvida samordnaren har psykiatrisk kompetens eller inte.

Min tredje fråga handlade om psykiatrisk vård av asylsökande.

Min fjärde fråga handlade om huvudmannafrågan. Den fick jag ett svar på. Där är Lars Engqvist uppenbarligen helt övertygad om och klar över hur saker och ting ska vara. Landstingen ska vara som de alltid har varit alldeles oavsett vad utredare, samordnare och andra tycker.

Det femte som jag vill ta upp, vilket jag inte tog upp i mitt första inlägg, är: Har Lars Engqvist läst min motion? Där finns faktiskt ett antal väldigt bra och genomarbetade förslag.

Anf. 27 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag vill säga följande till Göran Lindblad. Göran Lindblad kan inte ha läst Socialstyrelsens rapport därför att den ännu inte är publicerad. Chatrine Pålsson kan inte heller ha läst den. Jag har förstått att man tänker publicera den i morgon eller på torsdag. Alltså är det orimligt att svara på vad Socialstyrelsen faktiskt har sagt. Det var någon från Socialstyrelsen som deltog i ett TV-program och kommenterade några delar av rapporten.

Men det intressanta med Socialstyrelsens uppdrag är att det var efter händelserna i Gamla Stan och i Åkeshov som vi ville veta vad det fanns för koppling mellan dessa händelser och eventuella brister i psykiatrin. Det skulle studeras för att vi sedan skulle kunna använda en sådan studie för att diskutera vad som faktiskt har hänt. Jag har nu till leda hört att människor utan att ha tagit del av rapporten redan har bilden klar. Men det är mer komplicerat. Verkligheten är faktiskt mer komplicerad. Och om vi ska lösa de problem som vi har måste vi ställa frågan: Om vi är överens om att vi behöver fler slutenvårdsplatser – jag tror att vi behöver det – var ska de finnas? Är det i Dalarna där man inte använder de slutenvårdsplatser som finns eller i Stockholm där man har brist på slutenvårdsplatser? Vilken typ av slutenvård är det som vi ska tala om? Är det nya slutenvårdsplatser för dem som har dubbeldiagnoser, alltså en akutmottagning för att man ska kunna göra utredningar för att bedöma vilken del av vår vårdorganisation som sedan ska ta hand om dem? Har Göran Lindblad klart för sig var någonstans pengarna ska läggas? Det framgår inte av motionen.

Om vi ska satsa på den öppna psykiatrin är nästa steg: Vilken del ska vi prioritera? Är det barn- och ungdomspsykiatrin för att förhindra framtida bekymmer, eller är det någon annan del av öppenspsykiatrin som ska ha resurserna?

När det sedan gäller diskussionerna om nya vårdformer och när det gäller lagstiftningen finns det skäl att också där fundera. Då är det väl ganska rimligt att vi som politiker tar ansvar för att ta reda på mer exakt var resurserna behövs, att föra en dialog med folk i professionen och de ansvariga för att bedöma var insatserna ska göras? Då är det klokt att tillsätta en samordnare med en god kunskap om svensk sjukvård och med en god medicinsk kunskap men som har fördelen att inte finnas bland någon av de grupper inom psykiatrin som är psykiatriker, psykologer, socialarbetare eller har annan kompetens inom psykiatrin. Utredaren eller samordnaren har en allmän medicinsk kompetens som är nyttig för att bedöma psykiatrins roll i den svenska sjukvården.

Jag tror alltså det finns anledning att vara en smula eftertänksam, att fundera på var vi behöver satsa resurserna. Jag är alldeles övertygad om att vi behöver satsa mer resurser också från statens sida på psykiatrin. Vi behöver fler platser både i öppenvården och i slutenvården. Vi behöver se över arbetsformerna. Men innan vi bestämmer oss för exakt var resurserna ska satsas ska vi låta folk i professionen diskutera det med samordnaren och samordnaren ska komma med förslagen.

När det sedan gäller att avsätta resurser finns det anledning att erinra om att riksdagen har beslutat om resurser. Vi vill försäkra oss om att de resurserna nu används på ett sätt som gynnar utvecklingen av psykiatrin. Det är därför vi ska ha kontrollstationen. Inför det ska jag bjuda in Kenneth Johansson att delta i diskussionen.

Förlåt mig, Elina Linna, att jag inte svarade tidigare på frågan om personliga ombud. Jag tycker att systemet med personliga ombud ska permanentas, så att vi får en utveckling framöver där samtliga kommuner deltar.

Anf. 28 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Jag brukar försöka uppdatera mig innan jag går till en interpellationsdebatt. I dagens Svenska Dagbladet har bland annat överdirektör Kjell Asplund talat om vad utredningen säger. Det brukar ju läcka i andra sammanhang, men när det finns en person som dessutom är överdirektör i Socialstyrelsen tror jag på att uppgifterna är riktiga. Om nu socialministern inte har läst det och inte vet någonting om det ser jag fram emot att det inte ska behöva ta så förfärligt lång tid innan vi ser ett åtgärdsprogram. Det känns riktigt.

Det finns en oändlig massa statistik om var behoven finns, Lars Engqvist. Det finns mycket statistik om barnpsyki. Enligt min och Kristdemokraternas uppfattning är det behoven som ska styra. Man ska inte lägga in en massa mallar. Vad vi har att göra från det offentliga systemet är att se till att de vårdnivåer som behövs för att människor ska få den vård de behöver ska byggas upp. De ska finnas. Nu säger man att man får avvisa människor från mottagningar därför att det kommer andra som är mer sjuka. Det är en tydlig signal om att det behövs fler slutenvårdsplatser.

Jag är naturligtvis glad för att socialministern också tycker att det behövs ytterligare slutenvårdsplatser och även öppenvårdsplatser. Men glöm aldrig att det är vår – det offentligas – uppgift att se till att det finns pengar, vårdplatser och vårdformer så att alla, om möjligt, får den hjälp de behöver i rätt tid. Där vill jag påminna om den vårdgaranti som vi

borgerliga partier har tagit fram. Den inkluderar även de psykiskt sjuka, det vill säga alla olika sjukdomar.

Avslutningsvis vill jag tacka för debatten och lämna över Kristdemokraternas motion. Här finns förslag, men på de här minuterna hinner jag inte dra alla.

Prot. 2003/04:12
14 oktober

Svar på
interpellationer

Anf. 29 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag tror att det finns en samstämmighet om att svensk psykiatri har brister. Däremot är det inte alldeles samstämmigt hur man ska lösa dem. Det gäller inte bara i fråga om att man ska anslå pengar, för det kan vi diskutera. Om man gör en snabb resa i landet upptäcker man att problemen ser väldigt olika ut. I Stockholm har man specifika problem.

Jag måste tacka Kenneth Johansson för att han har fört in den sociala dimensionen. Det finns en risk att vi tror att det faktum att människor är hemlösa, har förlorat fotfästet, jobbet, saknar daglig sysselsättning och har växande drogproblem bara kan lösas med psykiatri. Det är inte så. En stor del av de problem som uppmärksammas i tidningarna är ett misslyckande för det sociala systemet och välfärdssamhället. Då får vi diskutera vad vi gör så att kommunerna, som har ansvar för socialtjänsten, har resurser och kunskaper nog att bryta den sociala utslagningen.

Psykiatrin ska spela en roll för de människor som är psykiskt sjuka och missbruksvården för dem som är missbrukare. Sedan ska man samverka omkring dem som har dubbel diagnos. Men psykiatrin kan aldrig skapa bostäder till de bostadslösa eller arbete till de arbetslösa. Det är viktigt att vi lägger in denna sociala dimension i det arbetet. Jag tackar Kenneth Johansson för att han har gjort det.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 2003/04:6 om det kustnära fisket i Bohuslän

Anf. 30 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Herr talman! Lars Tysklind har frågat vilka åtgärder jag tänker vidta för att komma till rätta med de negativa konsekvenser för det småskaliga och kustnära fisket som beslutet att flytta trålgränsen och i övrigt begränsa fiskeområden orsakar.

Lars Tysklind frågar också om jag anser att bildandet av förvaltningsområden enligt modell från Koster–Väderöfjorden är ett bra sätt att arbeta med frågan, bland annat för att ge delaktighet och acceptans för nödvändiga åtgärder, och i så fall verka för att detta tillvägagångssätt utnyttjas även i den aktuella situationen.

Inledningsvis vill jag säga att jag stöder interpellantens omsorg om det kustnära fisket och synen på dess betydelse för vissa regioner och det lokala näringslivet. Allt fiske, oavsett storlek, är dock beroende av situationen för fiskbestånden och de omgivande ekosystemen. Ett långsiktigt hållbart fiske måste bedrivas på ett sätt som främjar balansen mellan nyttjande och bevarande, mellan bruk och värn.

Det ankommer på Fiskeriverket att vidta de åtgärder som krävs för att denna balans ska uppnås. Jag som minister kan därför inte diskutera Fiskeriverkets beslut och har inte för avsikt att för närvarande vidta ytterligare åtgärder i frågan.

Utifrån regeringens fiskeripolitik vill jag dock kommentera vissa generella aspekter.

För det första är det den vetenskapliga rådgivningen och tillämpning av försiktighetsprincipen som ska ligga till grund för de åtgärder som vidtas inom fiskeriförvaltningen. En entydig vetenskaplig rådgivning, såväl nationell som internationell, bedömer situationen för torsk och annan vitfisk i Kattegatt och Skagerrak som alarmerande. Just kustzonen är biologiskt ett mycket viktigt område och utgör lek- och uppväxtområden, särskilt för bottenlevande arter såsom torsk.

För det andra är målsättningen med fiskeripolitiken att återställa de bestånd som befinner sig utanför biologiskt säkra gränser och att bibehålla andra inom dessa gränser. Samtidigt ska fiskerinäringen nyttja dessa bestånd på ett långsiktigt hållbart sätt. Vissa åtgärder som syftar till att skydda fiskbestånd och ekosystem har därför av naturliga skäl kortsiktigt begränsande effekter för yrkesfiskets möjligheter att utöva sin verksamhet. Den långsiktiga målsättningen är ju att återställa havens produktionsnivå till gagn för såväl fiskare som konsumenter.

Jag vill dock avslutningsvis instämma i vad Lars Tysklind säger om behovet av en dialog mellan verksamma fiskare, forskare och beslutsfattare. En sådan dialog är av avgörande betydelse för att dels öka kunskapen hos alla parter, dels öka acceptansen för nödvändiga åtgärder. Jag har informerat mig om hur en sådan bred dialog utvecklats avseende fisket runt Koster-Väderöarna och ser mycket positivt på att samarbete enligt den modellen utvecklas även för andra fisken och andra regioner.

Anf. 31 LARS TYSKLIND (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka för svaret. Jag upplever att jordbruksministern har en mycket positiv grundinställning till att lösa det problem som jag tar upp angående förutsättningarna för det kustnära, småskaliga fisket i Bohuslän. Jag kan också med en viss tillfredsställelse konstatera att ministern delar uppfattningen att man på ett konstruktivt sätt kan skapa förutsättningar för ett långsiktigt hållbart fiske genom en process med en långtgående dialog mellan fiskare, forskare och beslutsfattare.

Min frågeställning i interpellationen har två sidor. Den handlar om det aktuella beslutet som rör främst trålfiske efter havskräfta. Man fiskar i dag ganska nära kusten. Även skarpsillsfisket berörs av de beslutade reglerna.

Det är arter som i sig inte är direkt hotade. Man har ett ganska väl avvägt fiske när det gäller de här arterna. De begränsningar som har tillkommit har andra avsikter, bland annat för att skydda känsliga havsbottnar och torskbeståndet, som jordbruksministern tog upp själv.

Den andra sidan av frågeställningen är vilken typ av samråds- och förankringsprocess som vi vill ha för att nå de målsättningar som alla parter i grunden är överens om. Jag tror inte att målsättningarna i sig skiftar från någon grupp till en annan, utan alla vill egentligen uppnå detta hållbara fiske.

Gemensamt för frågeställningarna är att de i grunden berör förutsättningarna för hur det framtida fisket ska regleras så att det finns möjligheter för fortsatt verksamhet, som i förslaget är en förutsättning för en levande kust.

Jag vill också säga att jag har full respekt för att jordbruksministern inte kan diskutera Fiskeriverkets enskilda beslut, och jag har ingen annan uppfattning i den frågan. Myndigheterna ska fatta självständiga och oberoende beslut utifrån sitt uppdrag; där ska vi inte hävda någonting annat. Det får dock inte vara ett hinder för att man kan föra en mer principiell diskussion om hur olika målsättningar ska vägas mot varandra och hur den demokratiska processen för kunskapsutbyte och delaktighet ska utformas till underlag för beslut.

Herr talman! Målsättningen för att ha en balans och en levande kust kräver just en balansgång, där fisket är en viktig del för att hålla kustsamhällena levande och där man har stora kunskaper att tillföra för att nå dessa mål. I förslaget är yrkesfisket grunden för många verksamheter i dessa samhällen – beredningsindustrin, varven, trålverkstäderna, fiskeauktionerna. Inte minst är turismnäringen beroende av att det finns ett fiske som en attraktion i sig.

För att uppnå denna balans gäller i nästan varje läge olika alternativa lösningar för att komma till samma mål. Det är där som det miljöprövningsarbete som lade grunden till Koster-Väderöfjord-uppgörelsen kommer in. Där regleras trålfisket i norra Bohuslän i denna fjord. Det är främst räkfisket som regleras. I den processen, när den väl kom i gång, deltog alla parter – yrkesfisket, länsstyrelsen, Fiskeriverket och berörda kommuner. Det resulterade i att man gick från problem till en konstruktiv lösning, som Swedish Seafood uttrycker sig i sin motivering för den utmärkelse som denna uppgörelse har fått. De ska få något pris ur kronprinsessans hand de närmaste dagarna.

Jag kan ställa en följdfråga: Har ministern för avsikt att låta modellen med de lokala förvaltningsråden vara ett naturligt alternativ i den här typen av processer? Jag kan stanna där så länge.

Anf. 32 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Herr talman! Jag tror att vi är helt överens om att vi måste arbeta för en hållbar utveckling. I det begreppet ligger att den ska vara ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar. Det är det som är det bärande i den ansvarsfulla fiskeripolitik som regeringen bedriver. Vi utgår från försiktighetsprincipen, ekosystemansatsen. För mig är det här investeringar för framtiden för att vi ska kunna ha ett lönsamt yrkesfiske, för att vi ska kunna ha den biologiska mångfalden, för att konsumenterna ska få tillgång till det här värdefulla livsmedlet och också för att vi ska ha ett utrymme för rekreation och sportfiske.

Den här kustzonen är ett biologiskt särskilt viktigt område, som jag utvecklade i mitt svar, eftersom det erbjuder ett skydd och goda uppväxtvillkor för speciella fiskarter och också lekplatser. Det är därför det är så angeläget att vi har en väldigt god fiskeripolitik och fiskeriförvaltning. Det är inget nytt. Vi har haft en avancerad teknisk utveckling de senare åren, som har gjort att fisket har blivit effektivare. Det påverkar också behovet av åtgärder.

Vi har miljö kvalitetsmål som riksdagen har ställt sig bakom. De miljö kvalitetsmålen är också underindelade i delmål och åtgärdsstrategier. Där har vi särskilt ringat in behoven när det gäller insatser för bifångster och ungfisk. Vi säger att vi inte kan ta ut mer än det som motsvarar återväxten. Vi har också i riksdagens ställningstagande konstaterat att trålfiskeket bör bedrivas längre ut från kusten. Nu ser vi en minskning av samtliga bottenfiskbestånd i Skagerrak och Kattegatt. Det är bakgrunden till det uppdrag som regeringen gav Fiskeriverket och den utredning som Fiskeriverket gjorde, och den utredningen är ett av underlagen för det beslut som Fiskeriverket har tagit.

Jag tycker att vi ska vara mycket noggranna med att konstatera att vi måste arbeta utifrån försiktighetsprincipen, för det finns alarmerande signaler om hur fiskebestånden utvecklar sig.

Sedan var det frågan om dialog och förankring. Ja, det är viktigt med dialog och aktiv förankring för att vi ska kunna få en effektiv förvaltning av bestånden. Förvaltningsåtgärderna måste uppfattas som legitima och måste uppfattas som nödvändiga. Jag menar också att det finns viktig lokal kunskap som vi måste använda oss av när vi utvecklar de här planerna.

Det här är någonting som vi också har diskuterat på en högre nivå, på EU-nivå. Det beslut som fiskeriministrarna där tog i december förra året innebär att det nu finns en möjlighet att inrätta regionala rådgivande nämnder. Jag är alltså positiv till att vi både på EU-nivå och på regional och lokal nivå arbetar fram olika modeller för att få en lokal förankring.

Koster-Väderöfjord-modellen har visat sig framgångsrik och är intressant. Sedan finns det också många ytterligare frågor som vi måste analysera och värdera. Därför menar jag att vi nu bör gå vidare i arbetet med att utveckla formerna för en dialog. Men i grunden är jag väldigt positiv till detta och ser det som nödvändigt.

Anf. 33 LARS TYSKLIND (fp):

Herr talman! Jag kan naturligtvis hålla med jordbruksministern i de flesta analyser som görs här. Det är egentligen inte det vi diskuterar.

Den här frågan har blivit ganska infekterad. Grunden är just att man i Bohusläns fiskelägen kände sig oerhört maktlös när det här kom. Man kände det så här: Här sitter vi med kunskap och med lösningar, alternativa lösningar, och var ska vi få tala om dem?

Jag sade förut att vi inte ska gå in på Fiskeriverkets enskilda beslut. Vi kan ändå se den enskilda medborgarens perspektiv, att man sitter med en lösning som man aldrig får prova.

Det var ju det som var finessen i norra Bohuslän. Den processen startades inte från Fiskeriverkets sida, utan det var den gången Naturvårdsverket som skulle anlägga marina reservat. Det blev fullständiga, totala låsningar och konflikt. Sedan fick man den här lösningen, där man uppnådde målet, och alla accepterade den och tog ansvar för den.

Delaktighet är ju i de flesta fall det som ger ansvarstagande. Annars ställer man sig vid sidan om och känner sig överkörd. I ett sådant läge blir det naturligtvis inte konstruktivt.

Jag tycker att vi som centrala beslutsfattare har ett väldigt stort ansvar för att regelmässigt få i gång en demokratisk process, så att alla som berörs verkligen kan få in sina synpunkter och kunskaper i processen.

Trots att jag förut talade om självständiga beslut – och det håller jag fortfarande fast vid – vill jag framföra min egen uppfattning i detta. Jag är helt övertygad om att beslutet i det aktuella fallet hade sett något annorlunda ut om man använt den typen av förankringsprocess. Man hade då fått en lösning som gav samma effekt, fast den hade sett annorlunda ut därför att man hade fått in andra vinklingar på problemet.

Det man från fiskarhåll har pratat mycket om är redskapsutveckling. Ni som sysslar med fiskeripolitik vet att det är en nog så viktig del. Man har nu en kräfttrål på gång som i princip sorterar bort all fisk och den absolut största mängden av små kräftor som inte håller minimimåtten. Den både släpper ut småfisk och sorterar ut stor fisk. Från fiskarhåll hade man naturligtvis varit väldigt angelägen om att få prova det här. Nu inför man ju båda sorterna samtidigt.

Detta med strandzonens känslighet kan vi också vara överens om. Där spelar också redskapen en viktig roll. De har kanske, som ministern säger, blivit för effektiva. Men då kan man ta bort de saker som gör dem effektiva. Det finns system där man fiskar en bit från botten. Man är nu beredd att minska ned på detta så att fiske på känsliga områden omöjliggörs. Då är frågan om inte detta skulle ha kunnat ge samma resultat som de nu beslutade åtgärderna.

Jag vill påstå att det vore om inte en världskatastrof så i alla fall en mindre katastrof om det småskaliga kustnära fisket i Bohusläns kustsamhället skulle minska ytterligare. Det är ändå så pass få som sysslar med detta fiske. Ungdomen måste ju känna att man är en verklig part som får delta och forma det här regelverket. Ungdomarna måste känna att det finns en framtid i detta. Man vill verkligen satsa på det småskaliga kustnära fisket, som är väldigt effektivt även från konsumentsynpunkt. Fångsterna går till hundra procent direkt till konsumenterna för konsumtion.

Anf. 34 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Herr talman! När det gäller förankringsprocessen vill jag inte spekulera i vilka resultaten hade blivit om man hade gjort på något alternativt sätt. Jag konstaterar bara att beträffande den administrativa hanteringen har Fiskeriverkets förslag remissbehandlats. Dessutom har Fiskeriverket haft ett särskilt möte under sommaren med fiskenäringen då fiskarna fick lägga fram sina synpunkter. Jag vet att de hade synpunkter, men hur de sedan har beaktats har jag inte satt mig in i, utan det är Fiskeriverkets ansvar. Den delen motsäger inte på något sätt att vi kan titta på andra strukturer för samverkan. Som jag redan har framhållit tycker jag att det är angeläget att vi går vidare.

Begreppen lokal och regional förvaltning används i dag i lite olika betydelser. Vi bör därför gå vidare och se efter vad vi menar med gemensamma förvaltningsmodeller för att förbättra vård och hushållning och för att öka det lokala engagemanget. För mig känns det naturligt att det är fiskarna själva som ska ha ett stort inflytande, givetvis i samarbete med berörda myndigheter och i samråd med andra intressenter. Andra intressenter i det här fallet är miljöintressen, vattenägare, friluftsliv, turism – för att nämna dem som jag menar är centrala i sammanhanget.

Men det här är en fråga som vi ska gå vidare med. Vi behöver då ta fram olika modeller för en dialog, och det kräver ytterligare analyser och

ytterligare tänkande kopplat till praktiska försök så att vi kan se hur olika modeller fungerar. Koster-Väderöfjord-modellen finns redan, och den kan vi snekla på i det sammanhanget.

Lars Tysklind nämnde redskapen. Det är klart att de är väldigt centrala, och den frågan har vi arbetat väldigt mycket med under senare tid, bland annat på internationell nivå. Det hölls ett möte i Krakow i somras om Östersjön. Där lyckades vi komma fram till en annan trålmodell som var lite mera selektiv. Vad som är glädjande i det här sammanhanget är att fiskarna själva har varit aktiva och gett oss tips om hur man ska utveckla redskapen.

Precis som Lars Tysklind säger har redskapen blivit effektivare så att man därigenom kan ta upp mera fisk. Men det finns också ett utrymme för att utveckla selektiva redskap, och det är väldigt angeläget att vi går vidare med detta.

En annan fråga som Fiskeriverket och nu också Naturvårdsverket särskilt har lyft fram när det gäller de kustnära områdena är att vi måste kartera bottenarna för att bättre förstå hur fisket ska utvecklas.

Vi har alltså ett antal instrument som kan göra att vi på ett bättre sätt kan nå fram till målet om ett hållbart fiske.

Anf. 35 LARS TYSKLIND (fp):

Herr talman! Jag får tacka för en givande diskussion. Sådana här samtal leder alltid utvecklingen framåt på något sätt och till att vi medvetandegör varandra.

Jag förstår att jordbruksministern inte spekulerar i beslut som skulle kunna ha fattats. Det vore nästan märkligt om hon gjorde det. Men jag tog mig friheten att göra det.

Jag vill, som sagt, driva grundtesen att om man vill ha delaktighet, acceptans och ansvar måste man – och nu har jag sagt det så många gånger att jag blir nästan tjugig – låta folk vara med från början. Processen i somras gjorde att fiskarna kände att de fick ett färdigt förslag, och det tycker jag är ett gammalt sätt att arbeta på. Vid en samrådsprocess startar man på helt andra bogar och tar in kunskaper i ett mycket tidigare skede.

Jag vill tacka för debatten. Vi är inte så oense om målsättningen, och det är ju skönt. Sedan kan vi kanske bli ense också om metoderna.

Anf. 36 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Herr talman! Det är klart att vi från regeringen är mycket observanta på utvecklingen för det småskaliga fisket. Det är inte utan än att vi också är bekymrade för den utvecklingen. Det handlar om vad fisket betyder för dessa regioner och för de platser där det bedrivs. Det handlar inte bara om själva fisket, utan det handlar också om binäringar, om turism, om fritidsaktiviteter, om kulturella frågor, om sysselsättning och om hur människor har det på orter där man lever av detta fiske.

För regeringen är det väldigt viktigt att inte bara titta på de biologiska förhållandena, utan vi måste också väga in de socioekonomiska och de kulturella förhållandena.

Regeringen har aviserat en proposition under hösten som ska behandla det kustnära fisket med mera. Det gäller att skapa förutsättningar som bidrar till att vi kan uppnå våra målsättningar för miljön och för regionalpolitiken.

Prot. 2003/04:12
14 oktober

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:
2003/04:FPM8 Hantering av avfall från utvinningsindustrin
KOM(2003)319 till miljö- och jordbruksutskottet
2003/04:FPM10 Europeiskt centrum för förebyggande och kontroll av sjukdomar *KOM(2003)411* till socialutskottet

13 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträde

Talmannen anmälde att uppteckningar från EU-nämndens sammanträde onsdagen den 24 september inkommit.

14 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
2003/04:10 till skatteutskottet

15 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Propositioner
2003/04:16 Omedelbart avdrag för reparation och underhåll på näringsfastigheter
2003/04:22 Avdrag för utdelning på insatsemissioner

16 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 8 oktober

2003/04:19 av *Hans Stenberg* (s) till kulturminister Marita Ulvskog
TV-produktion på olika platser i landet

den 9 oktober

2003/04:20 av *Gunnar Nordmark* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros

Nedläggningar av CSN-kontor

2003/04:21 av *Sven Bergström* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Centraliseringen av tingsrätterna i Gävleborg

2003/04:22 av *Birgitta Sellén* (c) till kulturminister Marita Ulvskog
SVT:s förslag om TV-produktion

den 10 oktober

2003/04:23 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till utrikesminister Laila Freivalds
Irak

2003/04:24 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till utrikesminister Laila Freivalds
Mellanöstern

2003/04:25 av *Rigmor Stenmark* (c) till statsrådet Barbro Holmberg
Stöd till värdkommuner

2003/04:26 av *Erik Ullenhag* (fp) till statsrådet Barbro Holmberg
Nytt EU-fördrag och asylpolitiken

2003/04:27 av *Runar Patriksson* (fp) till kulturminister Marita Ulvskog
Den kulturella, geografiska och språkmässiga mångfalden

2003/04:28 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till justitieminister
Thomas Bodström
Tullen och brottsbekämpningen

Interpellationerna 2003/04:19–22 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 14 oktober.

Interpellationerna 2003/04:23–28 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 21 oktober.

17 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 7 oktober

2003/04:54 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till jordbruksminister
Ann-Christin Nykvist

Förbud mot katt- och hundskinnprodukter

2003/04:55 av *Ulf Holm* (mp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Kvinnligt företagande

den 8 oktober

2003/04:56 av *Veronica Palm* (s) till justitieminister Thomas Bodström
Brottet våldtäkt

2003/04:57 av *Mats Einarsson* (v) till statsrådet Gunnar Lund
EU och Euratom

2003/04:58 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky
Östersjöcentrum till Gotland

Prot. 2003/04:12
14 oktober

---

den 9 oktober

2003/04:59 av *Ulla Hoffmann* (v) till tf. utrikesminister Jan O Karlsson
Risk för avrättning av Afsaneh Nouroozi

2003/04:60 av *Tina Acketoft* (fp) till statsrådet Lena Hallengren
Förskolläro utbildningen

2003/04:61 av *Christer Nylander* (fp) till statsrådet Pär Nuder
Myndigheters lokalisering

den 10 oktober

2003/04:62 av *Mikael Damberg* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
Turkiets beslut att skicka trupp till Irak

2003/04:63 av *Lars Ångström* (mp) till statsrådet Gunnar Lund
Internationell konvention om vapenexport

2003/04:64 av *Magdalena Andersson* (m) till socialminister Lars Engqvist
Rättspsykiatrisk vård

2003/04:65 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Åldersgränser för läkare

2003/04:66 av *Elizabeth Nyström* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Samordning av statliga fartygsinvesteringar

2003/04:67 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Polisens utveckling

2003/04:68 av *Bertil Kjellberg* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Användningen av anabola steroider

den 13 oktober

2003/04:69 av *Allan Widman* (fp) till försvarsminister Leni Björklund
Kustbevakningen

2003/04:70 av *Kenneth Lantz* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Energiskatt för tjänsteföretag

2003/04:71 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister
Bosse Ringholm

ROT-avdrag

2003/04:72 av *Lena Adelsohn Liljeroth* (m) till justitieminister Thomas
Bodström

Skyddstillsyn

2003/04:73 av *Cecilia Widegren* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Samordnare för bevakning av djurrättsaktivister

2003/04:74 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
Personalminskning hos statliga arbetsgivare i Gävle

2003/04:75 av *Lars Ångström* (mp) till statsrådet Hans Karlsson
Tidpunkt för riksdagsbeslut om arbetskraftsinvandring

2003/04:76 av *Lena Ek* (c) till statsrådet Berit Andnor
God vård för dövblinda med tillägghandikapp och komplex symtombild
2003/04:77 av *Lena Adelsöhn Liljeroth* (m) till statsrådet Morgan Johansson
Serveringstillstånd på restauranger

den 14 oktober

2003/04:78 av *Ulla Hoffmann* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Turkiska trupper i Irak

2003/04:79 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Laila Freivalds
Israel och Irans kärnvapen

2003/04:80 av *Inger Davidson* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Sveriges deltagande i den internationella läsundersökningen PIRLS

Frågorna 2003/04:54–68 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 14 oktober.

Frågorna 2003/04:69–80 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 21 oktober.

18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 6 oktober

2003/04:44 av *Marie Nordén* (s) till finansminister Bosse Ringholm
Tullstationen i Gäddede

den 7 oktober

2003/04:41 av *Ann-Kristine Johansson* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Vägverkets inställning till vägskytning

2003/04:42 av *Karin Svensson Smith* (v) till statsrådet Ulrica Messing
Alternativ till tunnel genom Hallandsås

den 8 oktober

2003/04:30 av *Lennart Kollmats* (fp) till finansminister Bosse Ringholm
Studenters mantalsskrivningsort

2003/04:36 av *Ulf Sjösten* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Bluffakturor

2003/04:38 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till miljöminister Lena Sommestad

Utbyggnad av Väg 73

2003/04:39 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsminister Göran Persson

Kampanjen Väg 73 – NU!

2003/04:40 av *Gunnar Nordmark* (fp) till statsrådet Morgan Johansson
Konsumtionen av alkoholisk

2003/04:43 av *Maria Öberg* (s) till jordbruksminister Ann-Christin
Nykvist

Miljöfarligt tvättmedel

2003/04:45 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Lars-Erik
Lövdén

Kredit hos Riksgäldskontoret

2003/04:46 av *Billy Gustafsson* (s) till näringsminister Leif Pagrotsky
Tillväxthinder

2003/04:47 av *Sonja Fransson* (s) till justitieminister Thomas Bodström
Åtgärder mot angrepp på minkfarmarna

2003/04:48 av *Tuve Skånberg* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Säpos roll

2003/04:51 av *Gustav Fridolin* (mp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Styrningen av statliga bolag, exempelvis Vin & Sprit AB

2003/04:52 av *Gustav Fridolin* (mp) till utbildningsminister Thomas
Östros

Sex- och samlevnadsundervisning

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 14 oktober.

19 § Kammaren åtskildes kl. 15.48.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Prot. 2003/04:12
14 oktober

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse.....	1
3 § Anmälan om kompletteringsval till finansutskottet och utrikesutskottet	1
4 § Anmälan om förändringar i regeringens sammansättning.....	2
5 § Ledigheter	2
6 § Meddelande om debatt om förslaget till konstitutionellt fördrag för EU	2
7 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	3
8 § Svar på interpellation 2003/04:7 om attityder till homosexuella	4
Anf. 1 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	4
Anf. 2 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	5
Anf. 3 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	6
Anf. 4 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	7
Anf. 5 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	7
Anf. 6 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	7
9 § Svar på interpellation 2003/04:16 om dold diskriminering	8
Anf. 7 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	8
Anf. 8 LUCIANO ASTUDILLO (s).....	8
Anf. 9 AXEL DARVIK (fp).....	10
Anf. 10 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	10
Anf. 11 LUCIANO ASTUDILLO (s).....	12
Anf. 12 AXEL DARVIK (fp).....	12
Anf. 13 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	13
Anf. 14 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	13
Anf. 15 LUCIANO ASTUDILLO (s).....	14
Anf. 16 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	15
10 § Svar på interpellation 2003/04:9 om den psykiatriska vården	15
Anf. 17 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	15
Anf. 18 CHATRINE PÅLSSON (kd).....	16
Anf. 19 ELINA LINNA (v).....	17
Anf. 20 KENNETH JOHANSSON (c).....	18
Anf. 21 GÖRAN LINDBLAD (m).....	18
Anf. 22 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	19
Anf. 23 CHATRINE PÅLSSON (kd).....	20
Anf. 24 ELINA LINNA (v).....	21
Anf. 25 KENNETH JOHANSSON (c).....	22
Anf. 26 GÖRAN LINDBLAD (m).....	22
Anf. 27 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	23
Anf. 28 CHATRINE PÅLSSON (kd).....	24
Anf. 29 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	25
11 § Svar på interpellation 2003/04:6 om det kustnära fisket i Bohuslän	25

Anf. 30 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s)	25
Anf. 31 LARS TYSKLIND (fp)	26
Anf. 32 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s)	27
Anf. 33 LARS TYSKLIND (fp)	28
Anf. 34 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s)	29
Anf. 35 LARS TYSKLIND (fp)	30
Anf. 36 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s)	30
12 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	31
13 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU- nämndssammanträde	31
14 § Hänvisning av ärende till utskott.....	31
15 § Bordläggning	31
16 § Anmälan om interpellationer.....	31
17 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	32
18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	34
19 § Kammaren åtskildes kl. 15.48.....	35

Prot. 2003/04:12
14 oktober

Prot. 2003/04:12
14 oktober